مۇھەممەتقازى ئەيسا

قەدىمكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىك تارىخى

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

مۇھەممەتقازى ئەيسا

قەدىمكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىك تارىخى

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

古代维吾尔文艺批评史稿：维吾尔文/麦麦提哈孜·艾沙著. —喀什：喀什维吾尔文出版社，2008.12
ISBN 978—7—5373—1752—8

Ⅰ.古… Ⅱ.麦… Ⅲ.维吾尔族—少数民族文学—文学批评史—中国—古代— 维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.I207.915

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 202047 号

责任编辑：图尔迪·库尔班·亚米古尔
责任校对：拜合提亚尔·阿布力米提

古代维吾尔文艺批评史稿

作者：麦麦提哈孜·艾沙

喀什维吾尔文出版社出版发行
（喀什市塔吾古孜路 14 号　邮编：844000）
各 地 新 华 书 店 经 销
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
880×1230 毫米　1/32 开本　8.75 印张
2008 年 12 月第 1 版　2008 年 12 月第 1 次印刷
印数：1——2080　　定价：18.00 元

如有质量问题 请与我社联系调换。电话：0998—2653927

مۇندەرىجە

I مۇقەددىمە 1
1. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى توغرىسىدا 1
2. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزدىكى بەزى مەسىلىلەر 6
II ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 15
1. ئەدەبىي تەنقىد ۋە ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى 15
2. ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئىجتىمائىي رولى 16
3. ئەدەبىي تەنقىدنىڭ كونكرېت ۋەزىپىلىرى 16
4. ئەدەبىي تەنقىد ئۆلچىمى 18
5. ئەدەبىي تەنقىد ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك پرىنسىپلار 22
6. ئەدەبىي تەنقىدچى ھازىرلاشقا تېگىشلىك تۈپ شەرتلەر 24
7. ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئىستىلى 26
8. ئۇيغۇر ئەدەبىيات - سەنئەت تەنقىدچىلىكىنىڭ تۈرلىرى ۋە تەنقىدچىلىك شەكىللىرى 28
9. ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىك تارىخى ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈكى ۋە ئۇسۇلى 32
III قاراخانىيلار دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 39
1. قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى ھەققىدە ئومۇمىي بايان 39
2. فارابىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەتلىرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئىزلىرى 42
3. يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ «قۇتادغۇبىلىك» داستانىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئىزلىرى ۋە باشقىلارنىڭ «قۇتادغۇبىلىك» ھەققىدىكى باھالىرى 45

4. «قۇتادغۇبىلىك» ھەقىقىدىكى ئىككى مۇقەددىمىنىڭ خاراكتېرى ۋە مۇئەللىپلىرى 50
5. مەھمۇد قەشقەرىنىڭ «دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك» ناملىق ئەسىرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئىزلىرى 61
IV يۈەن سۇلالىسى ۋە چاغاتاي خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 65
1. يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك پائالىيەتلىرى 65
2. چاغاتاي خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئىزلىرى 70
V تۆمۈرىيلەر خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 72
1. تۆمۈرىيلەر خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك كەيپىياتى 72
2. ئەلىشىر نەۋائى ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى 78
3. ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىك تارىخىدىكى بۈيۈك نامايەندە «مۇھاكىمەتۇل لۇغەتەين» 86
4. ئەلىشىر نەۋائى ئىگىلىگەن تەڭداشسىز چوققا «تەرىسى سەنئىتى» توغرىسىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 112
5. «مەجالىسۇن نەفائىس» نىڭ ئەدەبىي تەنقىدچىلىك خاراكتېرى 116
6. «مەھبۇبۇلقۇلۇب» نىڭ ئىدىيىۋى قاتلىمى 136
VI يەكەن خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 147
1. يەكەن خانلىقى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ھەققىدە قىسقىچە بايان 147
2. مىرزا ھەيدەر (كوراگان) نىڭ «تارىخى رەشىدىي» ناملىق ئەسىرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 153
3. مەشھۇر ئەدەبىي مىراس «بابۇرنامە» دىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 173
VII چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك 185
1. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئەھۋالى 185
2. موللا ئىسمەتۇللا بىننى موللا نىمەتۇللا مۆجىزى ۋە ئۇنىڭ «تەۋارىخى مۇسىقىييۇن» ناملىق ئەسىرىدىكى ئەدەبىيات - سەنئەت تەنقىدچىلىكى 187
VIII قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى بەزى ئەدەبىي ئېقىملار ... 203
1. ئەدەبىي ئېقىم ھەققىدە چۈشەنچە 203
2. قەدىمكى ئەدەبىياتىمىزدىكى «مەڭگۈ تاش» چىلىق ئەدەبىي ئېقىمى 208
3. قەدىمكى ئەدەبىياتىمىزدىكى دىداكتىزىم (پەند - نەسىھەتچىلىك) ئەدەبىي ئېقىمى 215
4. قەدىمكى ئەدەبىياتىمىزدىكى داستانچىلىق ئەدەبىي ئېقىمى 224
5. قەدىمكى ئەدەبىياتىمىزدىكى تەنقىدىي رېئالىزم ئېقىمى 230
6. قەدىمكى ئەدەبىياتىمىزدىكى تەزكىرىچىلىك ئەدەبىي ئېقىمى 251

I مۇقەددىمە

1. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى توغرىسىدا

ئەدەبىي تەنقىد ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزگەندە، ئالدى بىلەن «ئە-
دەبىياتشۇناسلىق» نىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىش كې-
رەك. نەزەرىيە جەھەتتىن ئېيتقاندا، «ئەدەبىيات» دېگەن ئۇقۇم تىل
ئارقىلىق بەدىئىي ئوبراز يارىتىلىپ رېئاللىق ئەكس ئەتتۈرۈلگەن
ئەپسانە، رىۋايەت، مەسەل، چۆچەك، قوشاق، داستان، ھېكايە،
پوۋېست، رومان دېگەنگە ئوخشاش كونكرېت ئەدەبىي ئەسەرلەرگە
قارىتىلىدۇ. «ئەدەبىياتشۇناسلىق» دېگەن ئۇقۇم بولسا ئاشۇ كونكرېت
ئەدەبىي ئەسەرلەر ھەققىدىكى تەھلىل، تەتقىقات ياكى نەزەرىيىۋى
ئىلىم ساھەسىنى كۆرسىتىدۇ. ماركسىزملىق پەلسەپە نۇقتىسىدىن
قارىغاندا، نەزەرىيە ئەمەلىيەتتىن يەكۈنلىنىپ، يەنە ئەمەلىيەتكە يې-
تەكچىلىك قىلىدۇ. شۇڭا، ئەدەبىيات بىلەن ئەدەبىياتشۇناسلىق ئىن-
تايىن زىچ مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىلىدۇ. لېكىن، ئەدەبىياتشۇناس-
لىق، ئەدەبىيات نەزەرىيىسى، ئەدەبىيات تارىخى، ئەدەبىي تەنقىد
قاتارلىق ئاساسىي پەنلەردىن باشقا، تېكستشۇناسلىق، كاتالوگشۇناس-
لىق، تىپشۇناسلىق (مەخسۇس پېرسوناژ ئوبرازىنى تەتقىق قىلىدىغان
پەن)، ئېتنوگرافىيە (ئەدەبىي ئەسەرلەردىكى تارىخىي شەخس، تارى-
خىي ۋەقەلەرنى مەخسۇس تەتقىق قىلىدىغان پەن) قاتارلىق كۆپ
قاتلاملىق ئىلىم - پەن ساھەلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئومۇملاش-
قان پەن نامى؛ جۈملىدىن ئەدەبىي تەنقىدمۇ ئەدەبىيات ئەمەلىيىتى
ئۈستىدە تەھلىل - تەتقىقات ئېلىپ بارىدىغان ئالاھىدە بىر خىل پەن.

دېمەك، ئەدەبىيات تەتقىقات ئوبيېكتىنى كۆرسەتسە، ئەدەبىي تەنقىد
ئاشۇ ئوبيېكت ھەققىدىكى تەتقىقات پائالىيىتىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا،
ئەدەبىي تەنقىد ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزگەندە، «ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبى-
ياتنىڭ بىر قانىتى، ئەدەبىياتنىڭ بىر ژانىرى ياكى ئەدەبىياتنىڭ بىر
تەركىبىي قىسمى» دېگەندەك ئېقىپ يۈرگەن مەسئۇلىيەتسىز ھۆكۈم-
لەرنى تۈزىتىپ، ئەدەبىي تەنقىدنىڭ بەلگىلىك نەزەرىيىۋى ئاساسقا ۋە
ئۆزىگە خاس تەنقىد پرىنسىپىغا ئىگە مۇستەقىل پەن ئىكەنلىكىنى
ئېتىراپ قىلىشىمىز لازىم.

ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ساھەسىدە يۇقىرىقىدەك نەزەرىيىۋى مەسى-
لىلەرگە ئالاقىدار بەزى تالاش - تارتىشلار مەۋجۇت. ئالايلى، يېقىنقى
يىللاردىن بۇيان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ باشلىنىش نۇقتى-
سى، ئۇنىڭ ئەدەبىياتىمىز ئۇچۇن زۆرۈرىيىتى بار - يوقلۇقى توغرى-
سىدا مۇنازىرىلەر ئۇلغىيىپ، «ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ
باشلىنىش نۇقتىسى قايسى؟ ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئەدەبىيات ئۇچۇن
زۆرۈرىيىتى بارمۇ - يوق؟» دېگەندەك مەسىلىلەر ئۇستىدە بەس -
مۇنازىرىلەر ئوتتۇرىغا چىقتى. مېنىڭچە، مەسىلىنىڭ بۇنداق ئوتتۇرى-
غا قويۇلۇشى تازا مۇۋاپىق ئەمەس. چۈنكى، كىشىلەر يېمەكلىكلەرنى
ئىستېمال قىلغاندا تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭ تۇزلۇق ياكى تۇزسىزلىقى،
ئىسسىق ياكى سوغۇقـلۇقـى، تاتـلىق ياكى ئاچچىقلىقى ھەققىدىكى
ھېس - تۇيغۇسىنى ئىپادىلەپ تۇرغاندەك، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى ئاڭلى-
غان، ئوقۇغانىمۇ تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭدىكى پېرسوناژلار خاراكتېرى،
ۋەقەلەرنىڭ نەتىجىسى، ئىپادىلەنگەن ھېسسىيات، قوللانغان تىل قا-
تارلىق تەرەپلەر ھەققىدە يا ئۇنداق ياكى مۇنداق باھالارنى بېرىپ
تۇرىدىغانلىقى قەدىمدىن تارتىپ داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان بەدىئىي زوق-
لىنىش پائالىيىتى بولۇپ، بۇ خىل بەدىئىي زوقلىنىش پائالىيىتى
ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئەدەبىي تەنقىد پائالىيىتى بىلەن زىچ بىرلىشىپ كې-
تىدۇ. بۇ، مۇنازىرە تەلەپ قىلىش ھاجەتسىز بولغان ئەقەللىي سا-
ۋات. يەنە بىر جەھەتتىن ئەدەبىي تەنقىد دېگەن ئۇقۇم دەل ئەدەبىي
ئەسەرلەرگە باھا بېرىش دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مۇشۇ

مەنىدىن ئېلىپ ئېيتقاندىمۇ، ئەدەبىيات قاچان مەيدانغا كەلگەن بول-
سا، ئەدەبىياتتىن زوقلانغۇچىلار قاچان پەيدا بولغان بولسا، ئەدەبىي
تەنقىدمۇ دەل شۇ چاغدىن باشلاپ مەيدانغا كەلگەن. شۇنداق دېيىشكى-
مۇ بولىدۇكى، ئەدەبىي تەنقىد بىرقىسىم كىشىلەرنىڭ «ئەدەبىي
تەنقىد بولمىسا بولمايدۇ» ياكى «ئەدەبىي تەنقىدسىزمۇ ئەدەبىي ئەسەر-
لەر مەيدانغا كېلىۋېرىدۇ» دېگىنىدەك، كىشىلەرنىڭ سۇبيېكتىپ ئى-
رادىسىگە بېقىنغان هالدا پائالىيەت ئېلىپ بارماستىن، بەلكى ئەدەبى-
يات بار جايدا تەبىئىي هالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان، ئوقۇرمەنلەر
بار جايدا ئۈزلۈكسىز داۋاملىشىپ تۇرىدىغان ئوبيېكتىپ پسىخىك
هادىسە. مەسىلە شۇنداق ئېنىق ۋە چۈشىنىشلىك تۇرسا، ئۇيغۇر
ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى قاچاندىن باشلانغان؟ ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئەدەبى-
يات ئۈچۈن زۆرۈرىيىتى بارمۇ - يوق؟ دېگەندەك مەسىلىلەر هەققىدە
مۇنازىرە قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. ئەپسۇسكى، بۇ مەسىلىلەردە
ئەدەبىياتشۇناسلارنىڭ قارىشى ئوخشاش بولمىغاچقا، بەزى ئەدەبىياتشۇ-
ناسلىرىمىزنىڭ قەدىمكى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزنىڭ
مۇۋەپپەقىيەتلىرى هەققىدە چۈشەنچىلىرى تازا چوڭقۇر بولـمىغاچقا
بۇ خىل تالاش - تارتىشلار ئوتتۇرىغا چىققان بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا،
ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئەدەبىياتشۇناسلىققا ئائىت ئىلمىي ئەمگەكلىرىدە بۇ
جەهەتتىكى ئىلمىي بولمىغان قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشۇۋاتىدۇ.
مەسىلەن، «بىزدە هەقىقىي مەنىدىكى ئەدەبىي تەنقىد چىن مەنىسى
بىلەن پەقەت 70-يىللار (XX ئەسىر) نىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ
شەكىللىنىپ راۋاجلىنىش باسقۇچىغا قەدەم قويدى»[1] . يەنە: «ئۇي-
غۇرلارنىڭ كلاسسىك ئەدەبىياتى، هەتتا هازىرقى دەۋر ئەدەبىياتىمۇ
ئەدەبىي ئىجادىيەتنى ئاساس قىلغان بولۇپ، ئۇلاردا ئەدەبىياتشۇناسلىق
ساهەسى يوق ئىدى. بۇگۈنكى زامان ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئەڭ روشەن بىر
ئالاهىدىلىكى شۇ بولدىكى، بۇ ئەدەبىياتنىڭ ئەدەبىياتشۇناسلىق ساهە-
سى بار بولدىھەم ئاز بولمىغان مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى. ئۇيغۇر

[1] ئارزۇگۇل، شادىيە قاتارلىقلار تۈزگەن «بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 2000 - يىلى ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - بەت.

ئەدەبىياتىدا ھەقىقىي مەنىدىكى ئەدەبىي تەنقىدچىلىك يەنىلا80- يىللار (XX ئەسىر) نىڭ باشلىرىدىن تارتىپ باشلانغان يېڭى دەۋر ئەدەبىياتى باسقۇچىدا مەيدانغا كېلىشكە باشلىدى ۋە گەۋدىلىك نەتىجە، مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى» . ① يەنە: «ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ئەدەبىياتىمىزدا نىسبەتەن كېچىكىپ شەكىللەنگەن بولۇپ، ھەقىقىي ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ۋەتەنقىدچىلەرنىڭ مەيدانغا كەلگەن ۋاقتىنى يەنىلا 80- يىللار (XX ئەسىر) دىن كېيىن دېيىشكە بولىدۇ.» ②

بەزى مۇتەخەسسىسلىرىمىز ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ باشلىنىش ۋاقتىنى نېمە ئۈچۈن شۇنچە ئېنىق، شۇنچە جىددىي، ئالاھىدە ۋە قايتا - قايتا مۇئەييەنلەشتۈرىدىغاندۇ؟ ئۇلارنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنى مەن باشلاپ بەرگەن دېگۈسى بارمىدۇ - يا؟ يۇقىرىقىدەك قاراشلار ئارقا - ئارقىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋەرگەچكە، يەنە كېلىپ نوپۇزلۇق مۇتەخەسسىسلىرىمىزنىڭ نوپۇزلۇق ئەسەرلىرىدە تەكىتلىنىۋەرگەچكە، ئەدەبىياتشۇناسلىرىمىز ئىچىدە مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە جىددىي غۇلغۇلا قوزغىغان. شۇڭا، «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى 2003 - يىل 2 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ئۇيۇشتۇرغان «ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ۋە ئەدەبىي تەنقىدچىلىك» تېمىسىدىكى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا مۇنازىرىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى دەل مۇشۇ مەسىلىگە ۋە ئەدەبىي تەنقىدنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمۇ - يوق؟ دېگەن مەسىلىگە مەركەزلەشتى.

ئالايلۇق، ئەخەت تۇردى: «ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتىمىزدا بولمىسا بولمايدۇ. ھازىرقى ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىز ئۇزاق تارىخقا ئىگە بولسىمۇ، ئىجادىيەت جەھەتتە تازا يېتىشىپ كېتەلمەيۋاتىدۇ» ③ ؛ پەرھات جىلان: «ئەدەبىي تەنقىدكە نىسبەتەن مەيلى ئاممىا ئىچىدە بولسۇن ياكى تەنقىدچىلەر ئىچىدە بولسۇن، كۆزقاراش ئوخشاش ئەمەس. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكنىڭ زادى ئىجاد-

① «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىيات تارىخى»، شىنجاڭ پەن- تېخنىكا نەشرىياتى، 2002- يىلى ئۇيغۇرچە نەشرى، 350 -، 351 - بەت.

② «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى»، 2002 - يىللىق 2 - سان، 44 - بەت.

③ «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى. 2003 - يىللىق 2- سان، 30 -، 39 -، 40 - بەتلەر.

يەتكە قانداق پايدىسى بار؟ دېگەن مەسىلىدە قاراش مۇجمەل. بەزىلەر، ھەتتا ئەدەبىي تەنقىد بولمىسىمۇ ئىجادىيەت ئۆز يولىدا كېتىۋېرىدۇ، بۇرۇن بىزنىڭ كلاسسىكلىرىمىزمۇ ئوبزورچىلارسىز تارىخ بېتىگە يېزىلغان داڭلىق ئەسەرلەرنى يېزىپ قالدۇرالىغان، دېيىشىدۇ. مەن ئويلايمەنكى، كلاسسىكلىرىمىزنىڭ دەۋرىدە گەرچە ئەدەبىي تەنقىد دېگەن ئاتالغۇ بولمىسىمۇ، لېكىن ئەدەبىي تەنقىدچىلىك بولغان[1]»؛ ئەختەم ئۆمەر: «ھەممىمىزنىڭ مەقسىتى ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزنى قايتىدىن جانلاندۇرۇش، جەمئىيەتتە ئەدەبىياتتا ئەدەبىي تەنقىد بولمىسا بولمايدىغان ياخشى مۇھىت بەرپا قىلىش ئىكەن، مەن بىر يازغۇچى بولۇش سۈپىتىم بىلەن ئەدەبىي تەنقىدنى چوقۇم بولۇشى كېرەك، دەپ قارايمەن. نەچچە يىلدىن بېرى بۇ گەپ تەكىتلىنىپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى قوللاش نىسبىتى تۆۋەن بولۇپ كەلدى»[2]؛ ئوسمانجان ساۋۇت: «بىزنىڭ كلاسسىكلىرىمىزدىمۇ تەنقىد بولغان. مەسىلەن، نەۋائىينىڭ بىر ئەسىرنى 500 گە يېقىن شائىر باھالىغان، ھەتتا ئۇنىڭ خاراكتېرلىرىگىچە ئىنچىكە باھالىغان.»[3]

يۇقىرىقى مۇھاكىمىلەردىن قارىغاندا، بۇ قېتىمقى ئىلمىي مۇھاكىمە جەريانىدا زور كۆپچىلىك ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت ئۈچۈن ئىنتايىن زۆرۈرلۈكىنى، ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ ناھايىتى ئۇزاق تارىخقا ئىگە ئىكەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن. ئەدەبىي تەنقىد بولمىسىمۇ ئەدەبىيات ئۆز يولىدا كېتىۋېرىدۇ، ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى پەقەت XX ئەسىرنىڭ 80 - يىللىرى مەيدانغا كەلگەن، دېگەن قاراشتىكى كەسپداشلىرىمىزغا ئىككى تۈرلۈك تەكلىپ بېرىمەن. بىرىنچىدىن، بىز يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ داستانى «قۇتادغۇبىلىك» كە نامەلۇم ئەدىبلەر تەرىپىدىن يېزىلغان نەسرىي ۋە نەزمىي مۇقەددىمىلەرنى، نەۋائىينىڭ «مۇھاكىمەتۇل لۇغەتەين»، «مەجالىسۇن نەفائىس»، «مەھبۇبۇلقۇلۇب» قاتارلىق ئەسەرلىرىنى، مىرزا مۇھەممەت ھەيدەر (كوراگان) نىڭ «تارىخى رەشىدىي»، ئوبۇل-

①②③ «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى، 2003 - يىللىق 2 - سان، 30 ـ، 39 ـ، 40-بەتلەر.

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

قاسىم بابۇرنىڭ «بابۇرنامە»، موللا ئىسمەتۇللا بىننى موللا نىمەتۇللا مۆجىزىنىڭ «تەۋارىخى مۇسقىييۇن» ناملىق ئەسەرلىرىنى، ھېچ-بولمىغاندا ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىيات تارىخىنى ئەستايىدىل بىر قېتىم ئوقۇپ چىقىشلىرى لازىم. ئىككىنچىدىن، ئۇيغۇر ئەدەبىياتشۇ-ناسلىقىمىزدا نەزەرىيە قۇرۇلۇشىمىز بىرقەدەر ئاجىز ھالقا بولۇشىغا قارىماي، بىرقىسىم كەسىپداشلار نەزەرىيە ئۆگىنىشكە ۋە ئۇنى تەتقىق قىلىشقا تولىمۇ سەل قارايدۇ. شۇڭا، ھەممىمىزنىڭ ئەدەبىيات نەزە-رىيىسىنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، تەتقىق قىلىپ ئۆگىنىپ، نەزە-رىيە جەھەتتىكى ماھىيەتلىك مەسىلىلەرنى توغرا تونۇپ، خەلقىمىز-نىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك شانلىق مەدەنىيەت تارىخى، ئەدەبىيات تارىخى، ئەدەبىي تەنقىدچىلىك تارىخىغا بولغان مەسئۇلىيەتچانلىق ۋە ئىپتىخار-لىق تۇيغۇمىزنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشىمىزنى تەۋسىيە قىلىمەن. ئەگەر شۇنداق قىلالىساق، نەزەر دائىرىمىزنى كېڭەيتىپ، يېتەرسىزلىكلى-رىمىزنى توغرا تونۇپ، كەم تەرەپلەرنى تولۇقلاپ، ئەدەبىياتشۇناس-لىق، جۈملىدىن ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ساھەسىدىمۇ يېڭى سەۋىيە يارىتىش ئارقىلىق ئەدەبىياتىمىزنىڭ گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈ-رۈپ، خەلقىمىزنىڭ مەنىۋى شادلىقىغا شادلىق بېغىشلاپ، قەلبىگە مەلھەم بولالايمىز.

2. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزدىكى بەزى مەسىلىلەر

يېقىنقى يىللاردىن بېرى نەشر قىلىنغان ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدە-بىياتى تارىخى ۋە ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىيات تارىخىغا دائىر نوپۇزلۇق دەرسلىك كىتابلاردا ئۇيغۇر ئەدەبىياتشۇناسلىقى، جۈملىدىن ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بىرقىسىم ئىلمىي ئىزدىنىشلەردىن ئانچە - مۇنچە ئۇچۇرلار بېرىلىپ كەلدى. شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1997 - يىلى نەشر قىلغان ئازات سۇلتان ئەپەندىنىڭ «بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتى توغرىسىدا» دېگەن كىتابىدا:

«ئەدەبىيات تەتقىقاتى ۋە ئەدەبىي تەنقىدچىلىك» دېگەن تېمىدا مەخ-سۇس بىر پاراگراف ئاجرىتىلىپ، بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە نەتىجىلىرى ئومۇملاشتۇرۇپ تو-نۇشتۇرۇلدى ۋە مۇئەييەنلەشتۈرۈلدى. شىنجاڭ پەن - تېخنىكا نەشرى-ياتى ۋە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى 2002 - يىلى نەشر قىلغان ئازات سۇلتان ۋە كېرىمجان ئابدۇرېھىم يازغان «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىيات تارىخى» دېگەن كىتابتا: «ئۇيغۇر بۈگۈنكى دەۋر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى» ھەققىدە مەخسۇس بىر باب ئاجرىتى-لىپ، بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ شەكىللىنى-شى، تەرەققىياتى، ئالاھىدىلىكى ۋە كونكرېت نەتىجىلىرى بىرقەدەر ئومۇمىيۈزلۈك ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بۇ، بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتشۇ-ناسلىقى، جۈملىدىن ئەدەبىي تەنقىدچىلىك ساھەسى ئۈچۈن ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك چوڭ ئىش بولۇپ، كەلگۈسىدە «ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىد-چىلىك تارىخى» نى تۈزۈپ چىقىشىمىزنىڭ ئاساسى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

يۇقىرىقىلاردىن باشقا، يەنە ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىيات تەقدى-رىگە كۆڭۈل بۆلۈشنى ئۆزىنىڭ مەسئۇلىيىتى، بۇرچى ھېسابلايدىغان ئەدەبىياتشۇناسلىرىمىز ئەدەبىياتشۇناسلىق، جۈملىدىن ئەدەبىي تەن-قىدچىلىك مەسىلىلىرى ھەققىدە ئۆزىنىڭ كۆزقاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشماقتا. ئالايلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 2000 - يىلى نەشر قىلغان «بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى» دېگەن كىتاب-نىڭ تۈزگۈچىلىرى بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىنىڭ ئالاھىدىلىكى، تەرەققىياتى ۋە نەتىجىلىرىنى پەخرلىنىش تۇيغۇسى بىلەن مۇئەييەنلەشتۈرۈپلا قالماي، بەلكى يەنە ئوبزورچىلىقنى مەخ-سۇس كەسىپ قىلغان، ئۆز ئۇسلۇبى ۋە ئوبرازىنى ياراتقان تەنقىدچى-لەرنىڭ ئازلىقى، سۈپەتلىك ماقالىلەرنىڭ ئازلىقى، ۋەكىللىك خا-راكتېرگە ئىگە دەپ قارالغان ماقالىلەردىمۇ نۇرغۇن ئىلمىي نۇقسانلار-نىڭ بارلىقى قاتارلىقلارنى ئەپسۇسلىنىش تۇيغۇسى ئىچىدە ئوتتۇرىغا قويىدى.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 2004 - يىللىق 3 - سانىدا «ئۇۋالچىلىققا قېلىۋاتقان ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىز توغرىسىدا» سەرلەۋھىلىك ماقالە ئېلان قىلىندى. ماقالىدە ئاپتور ئەدەبىي تەنقىدچىلىكنىڭ ئەدەبىياتچىلار، ئەدەبىياتشۇناسلار ۋە ئادەتتىكى ئوقۇرمەنلەر نەزىرىدە تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە بولالمايۋاتقانلىقى، ئەدەبىي تەنقىدچىلەرگە بولغان قاراشلارنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى، ئەدەبىي تەنقىدچىلىكنىڭ نەتىجىلىرىگە بولغان تونۇشنىڭ مۇجمەللىكى ھەققىدە پىكىر بايان قىلىپ، ئەدەبىي تەنقىدچىلىككە بولغان مۇجمەل قاراشلارنى ئۆزگەرتىپ، ئەدەبىي تەنقىدچىلىكنى تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە قىلىش لازىملىقى، ئۇنى ئاسراپ، تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى جىددىي مۇراجىئەت قىلدى. يۇقىرىقى مىساللار بىزگە كىشىلەرنىڭ ئەدەبىي تەنقىدچىلىككە كۆڭۈل بۆلۈۋاتقانلىقىنى، ئەدەبىي تەنقىدنىڭ رولىنى چوڭقۇرلاپ چۈشىنىۋاتقانلىقىنى، ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئارقىلىق ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتىنى يېڭى ئىستىقبالغا باشلاشنى ئۈمىد قىلىۋاتقانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. گەرچە ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى تەتقىقاتى جەھەتتە يۇقىرىقىدەك ياخشى باشلىنىش ۋە ياخشى نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن بەزى مەسىلىلەر ئۈستىدە جىددىي تالاش - تارتىشلارمۇ بولماقتا. تۆۋەندە مەنمۇ مۇشۇ تالاش - تارتىشلار قاينىمىدا ھېس قىلغان بىرقانچە مەسىلە ھەققىدىكى قاراشلىرىمنى كەسىپداشلارنىڭ دىققىتىگە سۇنماقچى.

ئۇنداقتا، ئەدەبىي تەنقىد قانداق خاراكتېرگە ئىگە؟

ئەدەبىي تەنقىدنىڭ خاراكتېرى ۋە ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ھەققىدە خېلى بىر قىسىم يازغۇچى، شائىرلار ۋە ئەدەبىي تەنقىدچىلەرنىڭ چەشەنچىسى چوڭقۇر ئەمەس. شۇڭا، ئۆزلىرىنىڭ ئەدەبىياتشۇناسلىق ياكى ئەدەبىي تەنقىدكە دائىر ئەسەرلىرىدە، ۋە ياكى ئاغزاكى سۆھبەتلىرىدە ئەدەبىي تەنقىدنىڭ خاراكتېرىگە قارىتا بەزى ھۆكۈملەرنى ئوتتۇرىغا قويۇۋاتىدۇ. مەسىلەن، «ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتنىڭ بىر قانتى. ئۇ بىزنىڭ سوتسىيالىستىك جەمئىيىتىمىزدە پارتىيىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتكە يېتەكچىلىك قىلىشىدىكى مۇھىم بىر ۋاستىسى

ھېسابلىنىدۇ. ئۇ پارتىيىنىڭ فاكچېن - سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىدۇ. ماركسىزملىق ئەدەبىيات - سەنئەت نەزەرىيە قۇرۇلۇشىنى ئىلمىي ئاساس بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئەدەبىي ئىجادىيەتكە ئىلھام بېرىدۇ، ساقلانغان مەسىلىلەرنى تۈزىتىشكە ياردەم بېرىدۇ، شۇنداقلا ئوقۇرمەنلەرنىڭ بەدىئىي زوقلىنىشىغا يېتەكچىلىك قىلىدۇ»①. يەنە مەسىلەن، «بۈگۈنكى زامان ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئەڭ روشەن ئالاھىدىلىكى شۇ بولدىكى، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئەدەبىياتشۇناسلىق ساھەسى بار بولدى ھەم ئاز بولمىغان نەتىجە - مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى. ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا شۇنىڭدىن باشلاپ پۈتۈن دۇنيا ئەدەبىياتىدىكىگە ئوخشاش، ئەدەبىيات دېسە ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن ئەدەبىياتشۇناسلىق تەڭ كۆزدە تۇتۇلىدىغان بولدى. بۇنداق چۈشەنچىنى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى بىر چوڭ ئىلگىرىلەش سۈپىتىدە كۆرۈش كېرەك، ئەلۋەتتە»②. يەنە بىر مىسال: «نېمە ئۈچۈن ئەدەبىي تەنقىد بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار شۇنچە ئاز؟ مېنىڭچە... يازغۇچى، شائىرلىرىمىزدا ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئەدەبىياتنىڭ ئۇنىۋېرسال تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدىغانلىقىدەك ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا كەم بولسا بولمايدىغان بىر ژانىر ئىكەنلىكىگە بولغان قاراش تېخى توغرا تۇرغۇزۇلمىدى. خېلى بىرقىسىم يازغۇچى، شائىرلىرىمىز ئەدەبىي تەنقىدنى بولسىمۇ - بولمىسىمۇ بولۇۋېرىدىغان، ئۆزلىرىنىڭ ئىجادىيىتى بىلەن ھېچقانداق چېتىشلىقى يوق بىر ژانىر دەپ قارايدۇ...»③.

مەسىلىنى يۇقىرىقىدەك ئوتتۇرىغا قويۇش ياكى ئىزاھلاش ئەدەبىيات بىلەن ئەدەبىي تەنقىدنىڭ خاراكتېرىگە، ئۇلارنىڭ پائالىيەت مەزمۇنىغا دىگەندەك ئۇيغۇن كەلمەيدۇ، ئەدەبىي تەنقىد نەزەرىيىسى جەھەتتە مۇجمەللىك پەيدا قىلىدۇ. يۇقىرىقى بايانلارنى ئەدەبىي تەنقىدنىڭ خاراكتېرى، تۈر، ژانىر تەۋەلىكى، ۋەزىپىسى نۇقتىسىدا

---

① «بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتى توغرىسىدا»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1997 - يىلى نەشرى، 21 - بەت.

② «ئۇيغۇر بۈگۈنكى زامان ئەدەبىيات تارىخى»، شىنجاڭ پەن - تېخنىكا نەشرىياتى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2002 - يىلى نەشرى، 350 - بەت.

③ «ئۇۋالچىلىقتا قېلىۋاتقان ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىز توغرىسىدا»، «تارىم» ژۇرنىلى، 2004 - يىللىق 3 - سان، 139 - بەت.

تۇرۇپ مۇلاھىزە قىلىنغان بولساق مۇنداق خۇلاسە چىقىرىشقا بولىدۇ: بىرىنچىدىن، ئەدەبىيات بىلەن ئەدەبىي تەنقىد بىرنەرسە، ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى ياكى ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتنىڭ بىر ژانىرى؛ ئىككىنچىدىن، ئەدەبىي تەنقىدنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسى — سوتسىيالىستىك جەمئىيىتىمىزدە پارتىيىنىڭ ئەدەبىيات- سەنئەتكە يېتەكچىلىك قىلىشىدىكى مۇھىم ۋاستە بولۇش، پارتىيىنىڭ فاڭجېن - سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىش، ماركسىزملىق ئەدەبىيات- سەنئەت نەزەرىيە قۇرۇلۇشىنى ئىلمىي ئاساس بىلەن تەمىنلەشتىن ئىبارەت.

ئەدەبىي تەنقىدنىڭ خاراكتېرى مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئەدەبىيات دېگەن نېمە؟ ئەدەبىي تەنقىد دېگەن نېمە؟ ئۇلار قايسى جەھەتتە پەرقلىنىدۇ؟ دېگەن مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش لازىم. ماركسىزملىق ئەدەبىيات - سەنئەت نۇقتىئىنەزىرى بويىچە ئېيتقاندا، بۇ سوئاللارغا مۇنداق جاۋاب بېرىشكە بولىدۇ: ئەدەبىيات — بىر خىل كونكرېت سەنئەت شەكلىدۇر. يەنى ئۇ تىلنى ۋاستە قىلىپ بەدىئىي ئوبراز ۋە بەدىئىي تىپلارنى يارىتىپ، ئىجتىمائىي رېئاللىقنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان، يازغۇچىنىڭ تۇرمۇشقا بولغان تونۇشى ۋە پوزىتسىيىسى بەدىئىي ئوبرازغا سىڭدۈرۈپ ئىپادىلىنىدىغان ئالاھىدە ئاڭ فورمىسىدۇر. ئۇنىڭ كونكرېت شەكىللىرى يازغۇچى، شائىرلار تەرىپىدىن يېزىپ چىقىلىپ، ئوقۇرمەنلەرگە تاپشۇرۇلغان نەزمىي ئەسەرلەر، نەسرىي ئەسەرلەر ۋە سەھنە ئەدەبىياتى خاراكتېرىدىكى ئەسەرلەردىن ئىبارەت. ئەدەبىي تەنقىد — بىرخىل ئىلمىي، نەزەرىيىۋى پەندۇر. يەنى ئۇ ھەرقايسى دەۋر يازغۇچى، شائىرلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئەدەبىي ئەسەرلىرى، ھەرخىل ئەدەبىيات - سەنئەت ھادىسىلىرى ئۈستىدە بەلگىلىك نۇقتىئىنەزەر ۋە بەلگىلىك ئۆلچەملەر ئاساسىدا تەھلىل يۈرگۈزۈلۈپ، تەتقىق قىلىنىپ، ئۇلار ئۈستىدە بەلگىلىك باھا ۋە خۇلاسە چىقىرىلىدىغان ئىلمىي پائالىيەت. ئۇ ئەدەبىياتنىڭ بىر قانىتىمۇ ئەمەس ياكى ئەدەبىياتنىڭ بىر ژانىرىمۇ ئەمەس، بەلكى ئۆزىگە خاس خاراكتېرگە ۋە تەتقىقات ئوبيېكتىغا ئىگە ئالاھىدە بىر خىل

پەندۇر. بۇ يەردە شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، ئەدەبىيات — يازغۇچىلار تەرىپىدىن ئىشلەپچىقىرىلىدىغان، ئوقۇرمەنلەر تەرىپىدىن ئىستېمال قىلىنىدىغان سەنئەت بۇيۇمى. ئەدەبىي تەنقىد بولسا ئىستېمالچىلارنىڭ ئەنە شۇ سەنئەت بۇيۇمى ئۈستىدىكى پوزىتسىيىسى، باھاسىدىن ئىبارەت. مەسىلە شۇنداق ئېنىق ۋە ئاددىي تۇرسا، ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتنىڭ بىر قانىتى، ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىياتنىڭ بىر ژانىرى، دېيىلسە تولىمۇ بىمەنە بولۇپ قالىدۇ.

مېنىڭچە، ئەدەبىي تەنقىدچىلىك توغرىسىدىكى بەزى بىر تەرەپلىمە قاراشلار ئەدەبىيات بىلەن ئەدەبىي تەنقىدنىڭ ئىنتايىن يېقىن مۇناسىۋىتىنى توغرا بىرتەرەپ قىلالماسلىقتىن كېلىپ چىققان. ھەممىگە ئايانكى، ئەدەبىيات بىلەن ئەدەبىي تەنقىد ئىنتايىن يېقىن مۇناسىۋەتكە ئىگە. ئەدەبىيات بولمىسا ئەدەبىي تەنقىدمۇ بولمايتتى، ئەدەبىي تەنقىد بولمىغان بولسا ئەدەبىياتمۇ كۈندىن - كۈنگە تەرەققىي قىلمىغان بولاتتى. دەل مۇشۇ مۇناسىۋەتكە قاراپ ئىككىسىنى بىر نەرسە دېيىشكە بولمايدۇ. ئەدەبىيات بولسا ئىنسانلارنىڭ ئوبرازلىق تەپەككۇر شەكلى ئارقىلىق ئوبيېكتىپ دۇنيا ۋە سۇبيېكتىپ دۇنيانى ئەكس ئەتتۈرۈش شەكلى؛ ئەدەبىي تەنقىد بولسا ئىنسانلارنىڭ ئابستراكت تەپەككۇر شەكلى (ئۇقۇم، ھۆكۈم، ئەقلىي خۇلاسە) ئارقىلىق ئەدەبىيات - سەنئەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ خاراكتېر - ئالاھىدىلىكىنى چۈشەندۈرۈش شەكلى. ئەدەبىياتنىڭ تۈپ ئالاھىدىلىكى بەدىئىي ئوبراز ئارقىلىق رېئاللىقنى ئەكس ئەتتۈرۈشتىن ئىبارەت. شۇڭا، ئوبرازلىق تەپەككۇرنى ئاساس قىلىپ بەدىئىي ئوبراز يارىتىلمىغان ھەرقانداق ئەسەرلەرنى ئەدەبىيات كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپ قىلىشقا بولمايدۇ.

ئۇنداقتا، ئەدەبىي تەنقىد قايسى كاتېگورىيىگە مەنسۇپ؟ ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىيات كاتېگورىيىسىگە ئەمەس، بەلكى ئەدەبىياتشۇناسلىق كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپتۇر. ئەدەبىياتشۇناسلىق — ئەدەبىيات مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقارغۇچىلارنى، ئەدەبىيات - سەنئەت ھادىسىلىرىنى ھەرخىل نۇقتىلاردىن تەھلىل - تەتقىق قىلىپ، ئۇلارنى ئىلمىي،

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com